

DOI: 10.7596/taksad.v5i1.509

Mevlana'nın Ölümsüzlüğünün Sırrı* (Şems ile ilişkisi)

Prof. Bahram Tusi¹

Çev: Tuğberk Uğurlu²

Öz

Din, şahısların manevi gelişimini ve kendi yaratıcılarına olan yolculuklarını tamamlayabilmelerinin yanı sıra insanların dünya hayatlarını düzenlemek, toplum refahını ve sosyal ilişkileri dengede tutmak için insanlığa gönderilmiş bir rehber olmasına rağmen maalesef uzun insanlık tarihi boyunca çıkmış savaşların temel sebeplerinden biri de olagelmıştır ve hala da devam etmektedir. Bu uzun insanlık tarihi boyunca insanlık, sahte sufilerin ve âlimlerin kendilerinin iyi niyetlerini suiistimal etmelerine fazlasıyla şahitlik etmiş ve binlerce düşünürün ve din adamlarının isimleri hafızlardan silinmişken, yedi asrı aşkın bir sürenin ardından Mevlana, en meşhur sufilerden ve ebedi huzur, dostluk ve mutluluğun ulu önderlerinden biri olarak hala hayattadır. Peki; yaşam ve düşünce tarzlarındaki, bilim ve teknolojideki bunca gelişmeye rağmen onun çok eski asırlardan gelen fikir ve düşüncelerinin hala geçerli olmasının ve bir kutup yıldızı gibi parlamasının sırrı nedir? Makalede bu sorunun cevabı aranmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mevlana, Şems, Ölümsüzlük, İrfan, İlahi Aşk.

* Bu makale, Quchan Azad İslam Üniversitesi, Meşhed-Taberan Yüksek Eğitim Fakültesi Dekanı ve İngiliz Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Bahram Tusi tarafından, Mevlana Celaleddin Rumi'nin 800. Doğum yıldönümü için hazırlanan sempozyumda sunulan tebliğ metnini tercümesidir. Bk. Uluslararası Mevlana ve Mevlevilik Sempozyumu bildiriler/International symposium on Mawlana Jalal al-din-Rumi and Mawlawism [Uluslararası Mevlana ve Mevlevilik Sempozyumu (2007: Şanlıurfa). (ed: Abdurrahman Elmalı, Ali Bakkal): Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2007. c. 1, ss.107-112.

¹ Quchan Azad İslam Üniversitesi, Meşhed-Taberan Yüksek Eğitim Fakültesi Dekanı ve İngiliz Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanı.

² Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, tugberk_ugurlu@yahoo.com,

The Mystery of Eternality of Mowlana (His Relations With Shams)

Abstract

Although, religion is a guide for humanity which is sent to promote humans mundane life and keep balance of society prosperity and social relationships besides helps persons to accomplish their spritual progress and the journey to their creator, unfortunately it also went on one of the main reasons of wars that had occured during the human history and its still going on. During this long human history, humanity extremely witnessed to a lot of falsifier scholars and mystics who abused their goodwills. And thousands of intellectuals and men of religion has forgotten. However after over seven centuries Mowlana is still alive as one of the most famous Sufi and as a great leader for eternal peace, friendship and happiness. What is the secret that in spite of all changes and progress in the ways of life and thinking, in science and technology and in the world of today his many centuries old ideas and thoughts are still valid and shining like the polar star? This article tries to answer this question.

Keywords: Mowlana, Shams, Eternity, Wisdom, Love.

VII asrı aşkın bir sürenin ardından Mevlana, en meşhur sufilerden ve ebedi huzur, dostluk ve mutluluğun ulu önderlerinden biri olarak hala hayattadır. Peki; yaşam ve düşünce tarzlarındaki, bilim ve teknolojideki bunca gelişmeye rağmen onun çok eski asırlardan gelen fikir ve düşüncelerinin hala geçerli olmasının ve bir kutup yıldızı gibi parlamasının sırrı nedir?

“Mevlana, gerçek bir sufi ve hicri ikinci asrın sonlarında başlayan İrfan (sezgicilik) akımının, sahte zahitlik dönemi sonrası gerçek bir lideriydi.” (*Eşrefzade Rumi v.889 Türk mutasavvıf, şair*).

“Aşk”ın (özellikle Tanrı aşkı) yörüngesindeki “irfan”, Tanrı’nın insana yerleştirdiği en hassas ve heyecan verici duygudur. İlginçtir ki, buradaki Tanrı, tüm insanoğlu ve diğer yaratıklardır aslında.³ İrfan, politik bölgesel, ırksal, dini ve kültürel farklılıklar ile tüm dünyayı yok eden insanoğlunun tek dermanıdır.

---

³ Yazar burada Panteizm görüşünü yansıtan bir betimleme kullanmıştır. Vahdet-i Vucud yorumuyla sık sık karıştırılan panteizm özet olarak, tüm varlıkların aslında Tanrı’nın bir parçası olduğu görüşüdür ve İslam ile bağdaşmaz. (çevirmen notu)

İrfanın merkezi, varlığı tüm yarattıklarından yansıyan Tanrı'nın aşkıdır. Bu düşünce tarzının kaynağı, Bakara suresinin 30. Ayetine dayanmaktadır, “İnsan dünyada Allah'ın halifesi (temsilcisi) dir.” Bunun yanında, Gölpınarlı'nın naklettiği bir Ebu Hureyre hadisinde; Tanrı'nın insanları kendisi gibi yarattığından bahsedilir. Temiz bir kalbe sahip olup, ruhumuzu arındırarak bizler de Tanrımsı yaratıklara dönüşebiliriz.

Bazı sufilere göre kişinin ibadet esnasında yaptığı secde, Tanrı'nın meleklere emrettiği gibi, insana yapılan secdedir. İşte bu yüzden, eğer kişi diğer insanlara hizmet etmiyorsa, ibadetlerini Tanrı kabul etmiyor demektir. İşte o zaman hiç kimse, diğer insanlara kaba ve zalimce davranmakta kendisine müsaade etmez. Kendi çıkarlarımıza saplantılı olmadan diğerlerine yardımcı birer birey olmalıyız. Aslında insanlığın temel sorunu, kendi düşüncelerinin yüzde yüz doğru, başkalarının söylediklerini ise yanlış olduğuna inanmalarıdır. Öte yandan kişisel düşüncelerimizde, sanki Tanrı'nın ya da kanunların emirlerini tebliğ ediyormuşuz gibi ısrarcı oluyoruz. İnsan her zaman kendi çıkarlarını önemseyip, diğerlerininkini göz ardı etmektedir.

Mevlana'nın Mesnevi'sinde, ikinci halife Ömer'in⁴ halifeliği zamanında yaşanan bir yangın kıssası anlatılır. Büyük bir yangın vardır ve insanlar suyla söndürmeyi başaramamaktadırlar. Ömer'e gelip yardım isterler. O da der ki; “ateşi bırakın da insanlara yardım için kapıları açın. Sizler kendi çıkarlarınızın kölesi olmuştunuz. Şimdi diğer insanları da düşünün ve hizmet edin. Bu ateş Allah'ın öfkesinin bir işaretidir, suyla söndüremezsiniz!”

Şems ve Mevlana, divanlarında (şiiir kitapları) arifleri şöyle tanımlarlar;

Ne tamah ederler ilme, fenne, ne açtırlar Cennete, bir aslana binmişler ki, aramazlar merkep, deve...

Yani demek istenen; onların manevi makamları öyle yüksek ki, bilgiyi, makamı, cenneti aramazlar bile (Yüzeysel olarak ibadet edenler, ödül için kulluk ederler, aşk için değil.).

Günümüzdeki irfan için bu doğrudur çünkü bu gün artık sufiler bir odanın kenarına çekilip “ibadet... İbadet... İbadet...” edecek şekilde zahit olamazlar. İbadet diğer görevlerimiz ile birlikte yürümelidir. Samimi ve dürüst olmalı, Tanrı'yı asla unutmamalıdır. Bu en iyi ibadet şeklidir. Bu günün dünyası çalışma ve mücadele etme dünyasıdır. Kur'an'da, çalışmanın ibadet olduğuna yer verilmiştir. Toplumsal faaliyetlerimiz ile dini vecibelerimiz arasında bir denge olmalıdır. Bizler sorumluyuz. Toplumdaki sorumluluklarımızı terk edip, dur durak bilmeden dünyayı dolaşamayız.

---

⁴Ömer b. Hattab (Allah ondan razı olsun)

İşte arifin kastettiği aşk budur. Din ve renk ayrımı yapmaksızın tüm insanlığı sevmek... Maalesef uzun insanlık tarihi boyunca çıkmış savaşların temel sebeplerinden biri dindir ve hala da devam etmektedir. Aslında dinler arasında fark yoktur. Her biri aynı esasları savunur ve bir önce gelen dini tamamlarlar.⁵ Kur'an 'ın ikinci suresi olan Bakara'da, *Mü'minler o kimselerdir ki, sana ve senden önce gönderilenlere inanırlar*" ayetini okuruz. Yani bunlar; Zerdüş⁶, İbrahim, Davud, Musa, İsa Mesih (v.b). Biz Müslümanlar, kutsal bakire Meryem'e büyük saygı besleriz. Farklı dinlerin ve -ne büyük kayıp ki- Farklı mezheplerin arasında çıkan bu kadar savaş, zalimlik ve kan dökmenin sebebi nedir bilmiyorum.

Tek tanrılı bir inancı ilk kez savunan Zerdüş'ün öğretileri, diğer dinlerle aynıydı. Bunun sonucunda Büyük Keyhüsrev, (2. Kiros) 2500 yıl önce "ilk insan hakları bildirgesini yayınladı. Yaklaşık 70 yıl önce, Bağdat yakınlarındaki Babil harabelerinde üzerine çivi yazısıyla "Her dinin mensupları, kendi istedikleri şekilde ilahlarına tapınmakta özgürdürler, kimsenin kendi düşüncesi doğrultusunda başkasının mabedini yıkmaya hakkı yoktur" Yazan bir kil silindir bulundu. Bu hükümdar aynı zamanda, Babil Kralı Bühtünnaş tarafından esir edilmiş 50.000 Yahudi'den kalan 42.000 kişiyi de serbest bırakmıştır. Onları ülkelerine geri göndermiş ve üstelik onlara ait tüm altın ve gümüş mal varlıklarını geri verip bir de tapınaklarını yeniden inşa etmeleri için ödeme yapmıştır. Bu sebeple Tevrat'ta kendisi "Büyük kurtarıcı" diye övülür.

Nefsini arındırarak kemale ermiş bir arif, kendi dini inancında sabit ve aynı zamanda diğer din ve mezhep savunucularına karşı saygılıdır. Onlara Tanrı'nın bir sanat eseri oldukları için aşk nazarıyla bakar. Bu şekilde bir arif, bu tür bir aşkın, güven ve mutluluğun kaynağı olduğuna inanır çünkü insanlığın gerçek problemi olan önyargı, bencillik ve ihtiras duygularını arkasında bırakır.

Mevlana bu makamdaydı ve kemale ermişti. Dünyaya yukarıdan bakabiliyor ve insanlığın uğruna çekişip durduğu şeylerin ne kadar basit olduğunu, bir hiç uğruna savaşır durduklarını görebiliyordu. Onun ölümsüzlüğünün sırrı budur. Tanrı'nın, dünyanın her tarafına yansıyan aşkını hissedebiliyordu. Kendisi bu gerçeğe şöyle işaret eder;

Mutlu olursun, iyi olursun, O'nun aşkıdır dertlerimizin dermanı...

⁵Burada bahsedilen dinler, Ehl-i kitab'ın tahrif edilmeden önceki halleri ise, kabul edilir, çünkü onlar da gönderildikleri dönemlerde hak dinlerdi. Bunun dışındaki batıl dinler için bu cümle kabul edilemez. "Allah katında tek din İslamdır." (Ali İmran 19)(Çevirmen notu)

⁶Zerdüş; Antik İran kültüründe Zerdüştlük dininin kurucusudur. Avesta adı verilen bir kutsal kitap ile insanlara tek tanrılı dini anlatmıştır. Ancak Kur'an ve Hadis gibi, dinimizin temel kaynaklarında kendisinden ve kutsal kitabından bahsedilmemesine rağmen, yazar muhtemelen kendi kültürünün bir ögesi olması sebebiyle Zerdüş'tü diğer Peygamberler arasında bir Peygamber gibi zikretmiştir. Bu şüphesiz, ilmi değeri olmayan bir iddiadır.(Çevirmen notu)

Bu şiirde aşkın, tüm sıkıntılarımızın tedavisi olduğuna işaret ediyor. İşte bu yüzden her zaman mutluydu. Kendisi bizzat, dini bir dans olan “sema” ile uğraşmıştır. Hatta o sokaktan geçerken müritleri etrafında dans ederlerdi. Hayat eğlence ile birlikte olmalı. Eğleniyorsan mutlusundur. Senden dolayı mutsuz olan birinin veya yaptığın yanlış bir işin olmamasının verdiği kalbin tatmin duygusu varsa mutlusundur, neşeyle dolarsın. Hafız’ın dediği gibi;

Kadehimdeki şaraba düşse yüzünün gölgesi,

Neşe ile uçar gider, şu başımın takkesi.

Elahi Ghomshei de der ki;

Kalp gözünü aşk ile açsan

Güzel olmayan hiçbir şeyin olmadığını anlarsın.

Aşk ile bakmayan gözler, dünyanın güzelliklerini görebilir mi?

Mesnevi’inde Mevlana’dan şöyle okuruz;

Dünyalık adam mertebesini aş da, melek olmaya bak. Eğer insanda meleklik vasıfları yoksa neye yarar (Hayvandan ne farkı kalır?)?

Melekler günahsız temiz yaratıklar olarak bilinir. Gökte yüksek mevkileri vardır. İnsan, Âdem ve Havva’nın hatasından dolayı cennetten dünyaya düşmüştür. Bu yüzden, insanın dünyevi parçası karanlıktır ve tanrısal özellikleri olan meleki vasıflarımızı geliştirerek meleklerle dönüşürüz. Sonra tüm kötü ve şeytani özelliklerimizi terk ederiz. Tüm dinlerin en büyük gayesi olan, ilahi bir yaratığa dönüşürüz.

Mevlana tüm insanlığa “tek ümmet” gözüyle bakan birisiydi. Zira öyle olduğu zaman dünyada hiçbir kavga, terör, savaş kalmaz diğer dinler ve mezhepler arası vuku bulmuş tüm utanç verici kavgalar unutulur. Hafız der ki;

Unut gitsin 72 fırkanın kavgasını

Gerçeği bulamadıkları için hikâyeler uydururlar

İnsani dinine yüzeysel bir gözle bakıp, dinin derinliklerindeki amaç ve gerçekleri görmediğinde, sıkıntıları başlamış demektir. Büyük âlim Âmini der ki; “Gerçeklik okyanus gibidir, bazıları sahilde yürür çakıl taşı toplar, bazıları kıyıda yüzer. Ancak çok azı derinlere dalıp inci avına çıkar.” Dünyanın temel sorunu her zaman, çok az kimsenin başkalarını umursaması olmuştur. Başkalarını önemsemek Tanrı katında yüksek bir yere ve öneme sahiptir. Eğer bu yüksek seviyeye erişerseniz, karıncayı dahi incitemez hale gelirsiniz. Hindistan’da kendilerinin ihtiyacı olduğu halde bu küçük yaratıkları beslemek için evlerinin arkasına gidip bir kâse şekeri onlara dağıtan fakir insanlar vardır.

Bu yüksek insanlık statüsüne erişebilmenin yolu varlıkta yok olmaktır. Abdülbaki Gölpınarlı Cüneyd-i Bağdadi'den nakleder, “Tasavvuf, kendi varlığında ölüp Allah’da dirilmendir.” Yine şu gerçeğe işaret eder, “Gerçek aşk Tanrı’ya giden yoldaki maddi-manevi tüm engelleri kaldırır, ta ki geriye Tanrı’dan başkası kalmasın.”

Aşk öyle bir ateştir ki, alev aldığı anda maşuktan başka her şeyi yakar. Bu durumda kişi artık nefsinin kölesi olamaz. Türk şairlerinden Kâtibi der ki;

O’nunla bir olan, dünyaya sarf-ı nazar eyler,

Olmaz gayrı bir köle, öyle tahta eren

İrfanın kaynakları sekiz bin yıl öncesine, Zerdüşt’ün kutsal kitabı Avesta’ya kadar dayanır. “Tüm insanlık için tek bir tanrıdan söz eden ilk dini kitabın Avesta olduğunu söylesem yanlış olmaz.” der Albert Avy. “Zerdüşt’ten önce her kabile kendi kabilesini temsil eden bir puta tapardı” diye de ekler. Avesta, Ahura Mazda denen bir tanrıya tapınmaya dayalıdır. Ahura Mazda, daima karanlığın ve kötülüğün sembolü olan Ahreman ile savaş halindedir. İnsan, kutsanmak için kötülük ve ahlaksızlıkla savaşmalıdır. Kötü ve yanlış olan bir şeyle savaşınca geriye kötülük namına bir şey kalmaz ve insanlar huzur içinde mutlu yaşarlar. Avesta’da der ki, “Dağları överim, çayırları överim, tüm yaratıkları överim çünkü hepsi O’ndandır.” Meşhur İranlı mistik şair Baba Tahir Üryan der ki, “Denize baksam seni görürüm, kara baksam seni... Senin güzelliğinden başka şey görmem, seyretsem dağı, karayı, denizi.

Erik Forum, sevgiyi 6 kategoriye ayırmıştır; Çocukların ana-babalarına olan sevgisi, babanın evladına olan sevgisi, annenin evladına olan sevgisi, erkek ve kadının birbirlerine olan sevgisi, arkadaşların birbirlerine olan sevgisi, son olarak ta Tanrı’ya olan sevgi. Bu sevgi yapıcı ve insanı gerçek insan olarak inşa edicidir. Bu tüm sezgicilerin, sufilerin, ariflerin, Mevlana ve Şems’in aşkıdır.

Arif kişi, içinde Tanrıdan işaret olmayan hiçbir şeyi görmez. Bu yüzden ayırım yapmaz, düşmanına bile saygı duyar. İsa Mesih’in öğretisi; eğer biri sana tokat atarsa ona öbür yanağını çevirmek üzeredir. Bu ise Tanrı’da fani olma makamının en üstün kazanımıdır. Abdul Hasan Harekani’nin, İran’ın merkezinde bir çölde yer alan dergâhının girişinde şöyle yazar;

Bu eve gelen herkese ikram edilir, hangi yolda olduğu sorulmaz. Çünkü kendisine Tanrı tarafından hayat bahşedilmiş herkes benim için ikram edilmeye layıktır.

Harekani, bundan 900 yıl önce, Avrupa’nın “karanlık çağ” zulmü altında yandığı ve insanların zalimliğin en kötüsünden muzdarip olduğu bir dönemde yaşamış, ayrımcılık

yapmadan, Tanrı'nın yarattığı her dinden insanla ilgilenmiş bir İslam sufisidir. Mevlana da bu makamdaydı;

*Savaşmayı isteyene nasıl güvenilir,
Bırakın savaşı kavgayı.*

“Arınmanın ve insan-ı kâmil makamına ulaşmaktaki marifetleri elde etmenin yolu uzun ve tehlikelidir, kişiye âlim ve güvenilir bir rehber gerekir.” (Albert Avy). Mevlana da bu gerçeği savunur,

Kendine bir şeyh (Pir) seç. Zira onsuz bu yol tehlikeler, korkular ve tuzaklarla doludur.

İnsan olmanın bu yüksek mertebelerine erişebilmek için “şeyh” veya “pir” denilen rehberlere ihtiyaç vardır. Bu pir, içsel arınmanın zorlu yollarını aşmış olmalıdır. Bedeni, dünyevi arzu ve emellerden boş olmalıdır. Burada şunu belirtmeliyim ki, bu dünyayı terk etmek demek değildir. Daha büyük işler yapabilmek için manevi bir tatmine erişmektir. Açgözlülük yapıp elindekileri korumaya ve çoğaltmaya çalışmadan ve görevlerini terk etmeden de zengin ve varlıklı olabilirsin. Ne yazık ki, bu uzun tarihsel süreçte, insanları aldatan ve onların samimi duygularını istismar eden birçok şarlatan olmuştur.

Şems-i Tebrizi, Mevlana'nın gerçek rehberiydi. Birbirlerine, dünyadaki en değerli varlıklarınıymışçasına âşıklardı. Bu, Eflatun'un kendi cinsinden birine karşı duyduğu söylenen aşk tarzındaydı. Bu aşkın manası, birbirlerine tereddütsüz itaat etmeleriydi.

Mevlana, Şems ile tanıştığında 40 yaşındaydı. 40 yaş, olgunluk yaşı diye bilinir. Mevlana'nın Şems'ten sonra çok değiştiği söylenir. Aralarındaki aşk öyle derindir ki, Mevlana şiirlerini derlediği kitabına ‘Şems Divanı’ adını verir. Bu divanda Mevlana şöyle der,

*Bir köşede tüm varlıktan gizlenmişiz,
Ey dost! Gel de gör nasıl tek ruh, nasıl da sarhoş olmuşuz...*

Buradaki sarhoşluk, sufilerin mecazi bir deyimidir. Aşk sarhoşluğunu; Allah, mürid ve Allah'ın aynası olan mürşidin arasındaki birliği ifade eder. Kendini adanmış bir âşık, nefis terbiyesi yoluna çıkmışsa, karşısına çıkacak engel ve sıkıntıları umursamamalıdır. Hafız der ki,

*Kalpte Kâbe aşkı, çölde yürürken çıplak ayak,
Endişe etme cefasından ol dikenlerin ki ayağına batacak.*

Eğer kemale ermek istiyorsak yolda yalnız olmamalıyız. Bu aynı, fırtınalı havada tek başına yüzmeyi öğrenmeye çalışmak gibi olur. Bize rehberlik edecek ve koruyacak, güçlü ve mahir bir öğretmen gerekir. Mevlana, Şems'ten bu manada mürşidi olarak bahseder.

Şemsim (güneşim) ve Rabbim...

Sufiler, kendini şeyhinin ya da pirinin eline bırakırsan, Rabbine teslim oluş bir kul olmayı öğreneceğine ve Rabbi'nin isteklerine, başına iyi veya kötü ne gelirse gelsin rıza göstereceğine inanırlar. Bu ise, özellikle kayıplar yaşadığımızda sıkıntı ve manevi acılarımıza en güzel ilaç olur. En iyi sakinleştirici, Rabbi'nin muradından razı olmaktır. Sufi, başımıza ne gelirse gelsin, bunun Allah'ın dilediği olduğuna inanır. Allah bize sevgilidir. Sevdiklerimiz de bazen bize cefa edebilir. Eğer gerçekten seviyorsak bunu önemsemeyiz.

Burada aşkı ikiye ayırırsak yanlış olmaz; gerçek aşk (Allah'a olan) ve yanlış aşk (karşı cinse, güzele, estetiğe vb.). Ancak bazen bu ikinci aşk türü, gerçek aşka götüren bir merdiven olduğu düşünülerek övülür.

Mürid ve mürid arasında bu bağ ve ilişki, tam ve zengin bir imajla Mevlana-Şems ilişkisinde kendini gösterir.

Sonuç olarak şunu belirtmeliyim ki, kişi kaderini kendi yapar. Biz tüm evreni, ruhumuzu arındırmak, nefsimizi önyargı ve ırkçılık, tekelcilik, haset ve tarafgirlikten teksiye etmek suretiyle yönetebiliriz. Güç ve baskıyla değil. Gerçek güç ruhumuzun derinliklerindeki güçtür. Patlayıcılar ve cephaneler gibi yüzeysel güçler değildir. Bu güç ise, samimiyet ve saf aşkımızı tüm insanoğlu ve Allah'ın ayetleri olan tüm mahlûkata yayarak kazanabiliriz. Mühim olan faktör, insanın var olmasıdır, inancı ve yolu değil. Çünkü Allah'ın sanat eseri olarak kıymetli olarak kıymetli olan insandır, inançları değil. İnsan seninle aynı dine mensup olmasa da saygıdeğerdir. Kimsenin, diğer bir kimseyi inanç ve fikirlerinden dolayı kınamaya hakkı yoktur.

Şems Divanı'nın tüm gazel ve beyitleri huzur ve dostluk demek olan aşk hakkındadır. Bu Mevlana ve Şems'in en büyük hayat amacıydı. Öte yandan Mesnevi'deki tüm hikâyeler, klasik doğu edebiyatında olduğu gibi, erdem ve nasihatlerle doludur. Tüm bunlara göre içten ve dürüst olanlar kazanır, hainler, kötü yöneticiler, zalim krallar ve insanlara adaletle hükmetmeyen hükümdarlar sonunda kaybeder. Fars dilinde bir atasözü vardır; "*Atın yükünü iki yana dengeli yüklemesen menzile ulaştırmaz*". İşte Mevlana'nın ölümsüzlük sırrı budur. Gücünü, insanoğlunun kaderi hakkında düşünerek ve Şems'i şeyhi olarak addedip kemale ermesinde kazanmıştır.

Referanslar

Aştıyani, Celaledin (1996). *Zertoşt (Mazdayasna ve Hukumet)*. Şirket-i Sahami İntişar, Tahran.

Bahar, Mehrdad (1362 H.). *İran mitolojisi üzerine bir araştırma*. Tahran: Tus.

Gölpınarlı, Abdülbaki (1969). *100 Soruda Tasavvuf*. İstanbul (Tr.). Dr. Sobhani, Tehran.

Celâlî Nâînî, M. Rızâ (1372 H.). *A Selection of Rig Veda Verses*. Tehran: Noghreh.

Rumi, Mevlana Celaledin Muhammed, *Şems Divanı*.

Rumi, Mevlana Celaledin Muhammed, *Mesnevi*.

Tusi, Bahram (1383 H.). *Zertoşt & Kant: A Review of Western Philosophy from Sokrates'den Kant'a, Batı Felsefesine Bir Eleştiri*. "Kant'dan 2000 sene sonra" Konferansı sunumu. Allame Tabatabai Üniversitesi Tahran; "Zertoşt ve Batı Felsefesi üzerindeki etkisi hakkında" sunumu ve "İrfan ve Dünya Medeniyeti", 37. ICANAS Konferansı sunumu, Moskova, 2004. "İnsanların sorunlarının son çaresi olan İrfan". 36. ICANAS Konferansı Sunumu, Montreal, Canada, 1999.

Kutsal Kitaplar

Kur'an-ı Kerim.

İncil (Eski Ahit).

Avesta, (Zerdüşizmin Kutsal Kitabı) thk. Jalil Doostkhah.